



Úřad pro mezinárodněprávní
ochranu dětí



Pojem obvyklý pobyt v evropském právu soukromém

(Justiční akademie, Kroměříž, duben 2015)
Markéta Nováková



Příklad z praxe - NS sp. zn. 30 Cdo 2244/2011

- *rodiče i nezletilý jsou českými státními příslušníky*
- *rodiče jsou rozvedeni, nezl. je svěřen do péče matky*
- *matka se po rozvodu stěhuje se synem do Německa, kde všichni bydlí u přítele matky*
- *příhraniční oblast:*
- *nezl. jezdí každý den s matkou do ČR do školy, po vyučování jde k prarodičům, kde si ho matka (která pracuje v ČR) vyzvedává a vrací se zpět do N*



Příklad z praxe - NS sp. zn. 30 Cdo 2244/2011

- *v ČR má nezl. přátele*
- *německy moc nehovoří*
- *v ČR má dětského lékaře*
- *v N chodí do fotbalového oddílu*
- *v N je hlášen u orgánů sociální péče a dostává státní doplatek výživného návrh na úpravu styku otce s nezletilým synem*



Příklad z praxe - NS sp. zn. 30 Cdo 2244/2011

- **(11/2010) OS v Chebu prohlašuje svou mezinárodní nepříslušnost k projednání**
- **(02/2011) KS v Plzni rozhodnutí potvrzuje**
- **(09/2011) NS ruší obě rozhodnutí a vrací věc k projednání OS v Chebu.**
- **(04/2012) OS v Chebu opět prohlašuje svou mezinárodní nepříslušnost**



Teorie

- hraniční určovatel - určitá skutečnost, která je relevantní pro daný okruh právních poměrů a určuje, kterým právním řádem se právní poměr řídí
- kolizní normy – rozsah + navázání
- unifikovaná jurisdikční pravidla
- volí se s ohledem na kolizně spravedlivou úpravu
- právních poměrů s mezinárodním prvkem
- **OP** se týká subjektu právního poměru
- *přenáší určitou složku skutkové podstaty do navázání KN může se vztahovat k více osobám – společný OP manželů*
- S OP souvisí státní příslušnost, domicil, bydliště



Státní příslušnost

- tradiční, dlouho vůbec nejvýznamnější HÚ v kontinentálních právních řádech
- osobní statut, dědický statut, rodinné právo
- na poč. 20. století princip státní příslušnosti převládal, optimálně odrážel společensko-pol. situaci
- obrat po 1. světové válce – díky geograficko-politickým změnám – častější změna osobního statutu, 1. novodobá vlna uprchlíku po revoluci 1917
- po 2. světové válce – zpochybňování kritéria státní příslušnosti



Státní příslušnost

- ani dnes nelze považovat za zcela překonaný HÚ
- argumenty pro
- stálost
 - očekávání stran
 - snadné zjišťování
- argumenty proti
- zvýšené náklady se zjišťováním cizího práva
 - nelze aplikovat s ohledem na zákaz diskriminace na základě státní příslušnosti v čl. 18 SFEU
 - neodpovídá stupni mobility současné společnosti



Bydliště

- podřadná role v kolizních normách
- velká relevance v evropských jurisdikčních pravidlech
 - Brusel I – nejčastěji aplikované nařízení z oblasti MPS
 - bydliště - v praxi nejčastěji zjišťovaný HÚ
- v ZMPS dnes již není aplikován
- *čl. 62 B Ibis - § 80 NOZ, čl. 63 B Ibis*



Bydliště - § 80 NOZ

- *(1) Člověk má bydliště v místě, kde se zdržuje s úmyslem žít tam s výhradou změny okolností trvale; takový úmysl může vyplývat z jeho prohlášení nebo z okolností případu. Uvádí-li člověk jako své bydliště jiné místo než své skutečné bydliště, může se každý dovolat i jeho skutečného bydliště. Proti tomu, kdo se v dobré víře dovolá uvedeného místa, nemůže člověk namítat, že má své skutečné bydliště v jiném místě.*
- *(2) Nemá-li člověk bydliště, považuje se za ně místo, kde žije. Nelze-li takové místo zjistit, anebo lze-li je zjistit jen s neúměrnými obtížemi, považuje se za bydliště člověka místo, kde má majetek, popřípadě místo, kde měl bydliště naposledy. 1) Pro účely tohoto nařízení se v případě společností nebo jiných právnických osob nebo*



Historie

- dítě Haagské konference mezinárodního práva soukromého
- Objevuje se už začátkem 20. století v některých úmluvách
- Úmluva o pravomoci, rozhodném použitelném právu při ochraně nezletilých (1961)
- vyživovací povinnost (1956, 1973)
- právo rozhodné pro manželské majetkové režimy (1978)
- od 70. let – pevné místo v přijímaných mezin. úmluvách
- v roce 1989 se objevuje v úmluvě unifikující oblast dědictví (navzdory lex patriae ve většině smluvních států)



Diferenciace pojmu

- OP dospělé osoby
- OP dítěte
- OP právnické osoby a podnikající osoby



Pojem OP v českém právním řádu

- **terminologická dualita**
 - obvyklé bydliště x obvyklý pobyt
- **habitual residence**
- čl. 3/1 a) B IIbis
- - *the respondent is habitually resident....*
- - *má odpůrce bydliště*
- - *der Antragsgegner seinen gewöhnlichen Aufenthalt hat....*
- *obvyklé bydliště Obvyklý pobyt lépe vystihuje autonomní povahu tohoto ukazatele. Na rozdíl od vnitrostátním právem užívaného a zažitého termínu „bydliště“, u něhož se předpokládá úmysl se na určitém místě trvale zdržovat. Obvyklý pobyt tak představuje místo, v němž má osoba těžiště svého života....(NS 30 Cdo 2244/2011)*
- **ZMPS**



Pojem OP v českém právním řádu

- Staré ZMPSP – jen 1x (KN, která se týkala vydání cenných papírů)
- ZMPS - více jak 60x (*kolizní úprava opatrovnictví § 34 a 35, osobní statut § 29, dědický statut, § 76 majetkové poměry manželů § 49/3*)



Pojem OP v EMPS

Brusel IIbis

zvažovala se definice OP

- „*Místo, kde s přihlédnutím ke všem relevantním skutečnostem pro určení takového OP má osoba své trvalé či obvyklé centrum zájmů*“ Bruselské úmluvy II – zvažovala se definice OP

nařízení o výživném

- jurisdikční kritérium

Haagský protokol o výživném (použitelné právo)

- Hraniční určovatel



Definice OP v českém právním řádu

- § 20/4 ZMPS
- *Skutečnosti stanovené v kolizních ustanoveních tohoto zákona pro určení rozhodného práva (hraniční určovatelé) se hodnotí podle českého práva*
- **ALE:** dle důvodové zprávy by měl být ZMPS interpretován v souladu s judikaturou SDEU (včetně jiných právních oblastí)



Výklad pojmu v EMPS

oblastí unijního práva

rozhodnutí ve věci A (rozsudek ESD ze 2. 4. 2009 ve věci C-523/07)

Při zjišťování OP by mělo být přihlédnuto k:

1.trvání

2.pravidelnosti

3.podmínkám pobytu

4.důvodům pobytu

5.státní příslušnosti

6.místu školní docházky

7.jazykovým znalostem

8.rodinným vazbám

9.sociálním vazbám



Výklad pojmu v haagských úmluvách

faktická koncepce ospravedlňovala absenci definice

- domov ve smyslu efektivního centra života (= social domicile)
- důraz na dlouhodobost jako zásadní s ohledem na stabilitu osobního statutu
- INCADAT (1990) - pod klíčovým slovem OP – přes tisíc judikátů

prof. Peter McEleavy – interpretace je čím dál tím problematičtější, velká nejednotnost, kombinace OP dítěte a rodiče (pečovatele)...



Může mít dítě více obvyklých pobytů?

- *Ano, pokud je to tak fakticky*

Může být dítě bez OP?

- Judikatura uvádí, že ne – tím by nástroj (haagská únosová úmluva) nebyl použitelný

Přestěhování (relokace)

- *Změna může být způsobena jasným úmyslem začít nový život na jiném místě.*

Přestěhování na dobu neurčitou (ale omezenou)

- *Může se rychle změnit navrácením..*

Časově omezené přestěhování

- *Může být nabyto nebo ne – velmi různé koncepty*

OP dítěte

- v zásadě stejný postup jako při určování OP dospělé osoby
- nelze automaticky odvozovat od OP rodičů
- dítě má svůj vlastní OP
- posuzuje se skutečné těžiště života dítěte
- animus manendi – úmysl rodičů v zemi zůstat, ale od určitého věku – rozhodná vůle dítěte



OP dítěte

- od určitého věku není možné založit OP proti vůli dítěte od samého počátku pobytu
- novorozenec – většinou samozřejmě OP ve státě narození, ale může být i OP v místě zamýšleného OP v době narození, v určitých případech tedy ve státě, na jehož území nikdy nebylo
- u kojenců se OP řídí OP matky, na které je dítě primárně závislé a která se o dítě stará



Analýza pojmu

FAKTICKÝ POJEM

- nezátíženost legální definicí
- adaptabilnost okolnostem
- odráží skutečný život konkrétní osoby
- vychází z teritoriálního principu (má integrující účinek)
- nebezpečí „kulhajících“ poměrů
- nelze ho prokázat jednoduchým listinným důkazem (informací z registru obyvatel, občanského průkazu)

OBSAHOVÉ SLOŽKY POJMU

- fyzická přítomnost (délka pobytu)
- sociální integrace
- animus manendi (subjektivní složka)



Jednotlivé obsahové složky pojmu

FYZICKÁ PŘÍTOMNOST

- objektivní prvek
- konstitutivní obsahová složka
- zjišťujeme primárně
- **délka pobytu nutná k založení obvyklého pobytu**
 - stanovení nezaručí vždy splnění požadavku sociálních vazeb, ale poskytne vyšší míru právní jistoty
 - různé časové testy pro různé oblasti (např. 5let v oblasti dědického práva)



Jednotlivé obsahové složky pojmu

- **dočasná nepřítomnost na území státu OP nevede automaticky ke ztrátě stávajícího OP**
- studium v zahraničí (internátní škola, univerzita)
- pracovní pobyt (diplomaté, vojenská služba)
- dovolená



Jednotlivé obsahové složky pojmu

- **SOCIÁLNÍ INTEGRACE**
 - kvalifikovaná forma přítomnosti na území státu OP
 - těžiště života, vazba na sociální prostředí, příslušnost k určité komunitě
 - individuální posouzení
 - nelze vyloučit případy sociální izolace, kdy OP založen není
- *problémy v případě, kdy osoba pracuje na území jednoho státu a rodina žije na území jiného státu*



Jednotlivé obsahové složky pojmu

SUBJEKTIVNÍ SLOŽKA - ANIMUS MANENDI

- úmysl usadit se a trvale zůstat
- není nezbytnou či rozhodující podmínkou pro založení OP
- může ale sehrát významnou roli – může založit OP okamžitě
- úmysl zůstat se pro účely okamžitého založení OP posuzuje dle např. zakoupení nemovitosti, uzavření pracovní smlouvy na dobu neurčitou, přihlášení se k pobytu u úřadu určitého státu + zrcadlové kroky ve státě původního OP
- OP nelze založit proti vůli (rukojmí, umístění do léčebny, výkon trestu)
- založení OP není závislé na statusu osoby na daném území (žadatelé o azyl)



Jak dopadl náš případ?

- Obvyklý pobyt v evropském mezinárodním právu soukromém
- *V podmínkách zdejšího regionu (dlužno dodat, že i řady jiných příhraničních regionů ČR) jde o situaci naprosto typickou..... Různou míru zastoupení těchto jednotlivých charakteristik lze zkonstatovat u nezanedbatelného počtu osob zdržujících se ve zdejším regionu..... Nelze totiž připustit situaci, kdy se soudy v rámci své běžné agendy nejprve zabývají obsáhlým dokazováním k naplnění podmínek řízení, neboť smysl soudního řízení spočívá v praktickém rozhodování jednotlivých sporů a jiných právních věcí, nikoliv v akademickém cizelování právních pouček..... Vedení dokazování v otázce naplnění shora uvedené podmínky řízení (jedné z mnoha) by záhy naprosto paralyzovalo činnost senátů vyřizujících agendu s mezinárodním prvkem.*



Úřad pro mezinárodněprávní
ochranu dětí

Děkuji za pozornost